

13. Byram, M. (2020). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. URL : <https://doi.org/10.21832/byram0244>
14. Kidwell, T. (2019). Teaching about teaching about culture: The role of culture in second language teacher education programs. *TESL-EJ*, 22(4), 1-16. URL : <file:///C:/Users/USER/Downloads/Kidwell2019TeachingaboutteachingaboutcultureTESL-EJ.pdf>
15. Starke, K. (2021). The importance of background knowledge in understanding text. *Teachhub*. URL: <https://www.teachhub.com/teaching-strategies/2021/08/the-importance-of-background-knowledge-in-understanding-text/>
16. Roliak, A., Matiienko, O., Koliadych, Yu., Yatsyshin, O., & Dakaliuk, O. (2020). Adults as non-traditional students in the tertiary education of Denmark and Ukraine: Comparative discourse of structural, psychologic and pedagogic peculiarities. *Independent Journal of Management & Production* (2nd Special Edition ISE, S&P), 11(9), 2215–2234. DOI: [10.14807/ijmp.v11i9.1411](https://doi.org/10.14807/ijmp.v11i9.1411)

УДК 378.016:811.111'272]:008

DOI: 10.31652/2786-9083-2025-6(2)-29-40

Наталія Лебедєва, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови та методики її навчання
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0001-6821-5559
nlebedieva@vspu.edu.ua

Вікторія Лапатанова, асистент
кафедри англійської мови та методики її навчання
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0009-0005-1384-0839
lapatanovaviktoria@gmail.com

РОЛЬ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті досліджено роль культури як багатовимірного та динамічного соціального явища, що впливає на формування особистості, процеси соціалізації та міжкультурну комунікацію. Автор аналізує основні підходи до визначення культури, зокрема антропологічні, функціоналістські, когнітивні та психологічні перспективи. Показано, що культура виконує функцію системи орієнтації, яка визначає способи мислення, поведінку та інтерпретацію дій інших. Значну увагу приділено поділу культури на об'єктивну (інституційну, артефактну) та суб'єктивну (ціннісну, нормативну, символічну), що дозволяє глибше зрозуміти механізми її впливу на соціальну поведінку. У статті розглянуто значущість культури як фундаментального чинника у формуванні готовності майбутніх педагогів до міжкультурної комунікації. Аналіз теоретичних підходів довів, що ефективна міжкультурна взаємодія у професійній діяльності педагога неможлива без глибокого розуміння культурної специфіки, цінностей, норм і традицій як власної, так і інших культур. Розкрито роль культури в процесі соціалізації, під час якого індивід засвоює соціальні норми, цінності та моделі комунікативної поведінки. Обґрунтовано, що культурна ідентичність є важливою умовою інтеграції в суспільство, але може також породжувати етноцентризм і відчуження. Автор підкреслює, що культурні знання часто засвоюються несвідомо, і це ускладнює міжкультурне порозуміння.

Також досліджено взаємозв'язок між індивідуальною особистістю та колективною культурною ідентичністю, яка формується внаслідок соціокультурного впливу. Звернено увагу на роль мови як інструменту репрезентації культури, що зумовлює специфіку комунікаційних практик у різних соціокультурних середовищах. Стаття містить аналіз проявів культурного несвідомого, що впливає на інтерпретацію соціальних сигналів у процесі міжкультурної взаємодії. Висновується, що ефективне міжкультурне спілкування можливе лише за умови розвитку критичного культурного усвідомлення, рефлексії над власними уявленнями, подолання стереотипів та готовності до діалогу в умовах культурного розмаїття. Усвідомлення багатовимірності культури дає змогу не лише уникнути конфліктів, а й поглибити розуміння людської взаємодії в глобалізованому світі.

Ключові слова: культура; міжкультурна комунікація; культурна ідентичність; міжкультурна взаємодія; цінності; культурні норми.

Nataliia Lebedieva, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of English Language and Teaching Methods,
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
ORCID: 0000-0001-6821-5559
nlebedieva@vspu.edu.ua

Viktoriia Lapatanova, Assistant
Department of English Language and Teaching Methods,
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi
ORCID: 0009-0005-1384-0839
lapatanovaviktoriia@gmail.com

THE ROLE OF CULTURE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract. The article examines the role of culture as a multidimensional and dynamic social phenomenon that influences personality formation, socialization processes, and intercultural communication. The author analyzes key approaches to defining culture, including anthropological, functionalist, cognitive, and psychological perspectives. It is shown that culture functions as an orientation system that determines ways of thinking, behavior, and the interpretation of others' actions. Considerable attention is given to the distinction between objective (institutional, artefactual) and subjective (value-based, normative, symbolic) culture, which allows for a deeper understanding of the mechanisms through which it affects social behavior.

The article explores the significance of culture as a fundamental factor in shaping future teachers' readiness for intercultural communication. An analysis of theoretical approaches demonstrates that effective intercultural interaction in a teacher's professional activity is impossible without a deep understanding of cultural specificities, values, norms, and traditions—both one's own and those of other cultures. The role of culture in the process of socialization is revealed, during which the individual acquires social norms, values, and models of communicative behavior. It is argued that cultural identity is an important condition for integration into society, but it can also give rise to ethnocentrism and alienation. The author emphasizes that cultural knowledge is often acquired unconsciously, which complicates intercultural understanding.

The relationship between individual personality and collective cultural identity, formed under sociocultural influence, is also examined. Attention is drawn to the role of language as an instrument of cultural representation, which shapes communicative practices in different sociocultural environments. The article includes an analysis of manifestations of the cultural unconscious that influence the interpretation of social signals during intercultural interaction. It is concluded that effective intercultural communication is possible only with the development of critical cultural awareness, reflection on one's own assumptions, overcoming stereotypes, and readiness for dialogue within conditions of cultural diversity. Recognizing the multidimensional nature of culture enables not only the avoidance of conflicts but also a deeper understanding of human interaction in a globalized world.

Keywords: culture; intercultural communication; cultural identity; intercultural interaction; values; cultural norms.

Постановка проблеми. Складність культури та зростаюча потреба операціоналізації цього явища з метою спрощення та вдосконалення процесів міжкультурної комунікації, які постійно зростають у контексті глобалізації, спонукають дослідників із різних наукових дисциплін, особливо зі сфери освіти, бізнесу, культурної антропології, етнології, психології та соціальної психології, до розробки різноманітних підходів щодо вирішення цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен культури як багатовимірного та динамічного соціального явища та складової міжкультурної

комунікації відображені у наукових працях таких вітчизняних дослідників: Бакіров В. С., Ушакова Н.І., Хижняк Л.М., Бахов, І. С., Бідюк Н.М., Булава Н., Дротянко Л. Г., Ягодзінський С. М., Колбіна Т. В.; та іноземних авторів: Bennett M. J., Byram M., Fantini, Alvino, Tirmizi, Aqeel, Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y., Spitzberg B. H. Changnon G. й ін. Незважаючи на значну кількість академічної літератури *питання* культури в соціалізації та комунікації залишається актуальним у контексті спрощення та вдосконалення процесів міжкультурної комунікації.

Мета статті. Метою статті є розглянути найважливіші культурні концепції та феномен культури в контексті професійної соціалізації та міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Парадокс культури полягає в тому, що мова, система, яка найчастіше використовується для опису культури, за своєю природою погано пристосована до цього важкого завдання. Вона надто лінійна, недостатньо складна, надто повільна, надто обмежена, надто обмежений, та надто штучна.

Таким чином, «культура» є феномен, який важко досягнути і не можливо описати кількома словами, оскільки «культура» вважається закріпленою в людській свідомості і тому не може бути безпосередньо досліджена. Видимим і досліджуваним видається передусім те, що носії «культури» реалізують індивідуально, наприклад, тексти, поведінку чи твори мистецтва. Однак інтерес цієї дослідницької роботи полягає в тому, щоб підкреслити, що МК має мати справу з культурним походженням, оскільки обережне поводження з цим фактором, безумовно, може мати значення для успіху міжнародних ділових відносин.

Дослідження феномену «культури» в різних наукових дисциплінах призвело до різних визначень і понять. Розрізнення можна зробити, наприклад:

- етнологічну або англо-американську антропологічну перспективу, яка використовує «широке» поняття культури, щоб диференціювати себе від «вузького» визначення «культури як вишуканості» і, коротко кажучи, розуміє культуру як набуті та спільні рівні знання, навички та звичаї суспільства;
- функціоналістично-етнологічний погляд, культура насамперед як орієнтмеханізм або система людських істот щодо світу чи середовища;
- інтерпретаційно-етнологічний погляд, який розуміє культуру як історично передану надсуб'єктивну систему соціальних символів;
- лінгвістичну перспективу, яка наголошує на конститутивному зв'язку між культурою та мовою;
- когнітивно-етнологічну перспективу, яка розглядає культуру як суб'єктивну когнітивну систему знань;
- перспектива культурної психології розуміє культуру насамперед як знак, правило, знання та систему орієнтації, яка визначає не лише досвід і поведінку, але також значення та структуру значення культурних об'єктивацій. Культурні

знаки, правила, знання та системи орієнтації, у свою чергу, формуються, підтримуються та змінюються через соціальну практику»;

- економічно адаптивний погляд, який підкреслює динамічний (адаптивний) характер культури (Spitzberg, 2009) .

Цей список є уривком із існуючих «культурних перспектив», щоб зробити ясним розмаїття на цьому етапі.

Як тільки людина зрозуміє багатогранну природу культури та її вплив на наші думки, поведінку та дії, вона зможе мати справу та реагувати на інших свідомо.

Безліч культурних визначень і культурних концепцій відображає, з одного боку, історичний розвиток людей, а з іншого — різноманітні теорії розуміння та різні критерії оцінки людської поведінки. Розглянемо основні культурні концепції, щоб прояснити різноманітні точки зору та обмежити термін «культура» для наукового інтересу нашого дослідження.

Вузьке поняття культури відноситься до інтелектуальної культури і включає такі поняття, як витонченість, цивілізованість і «культура» як протилежність природі. Один із найдавніших культурних термінів розуміє «культуру» як «витонченість» групи людей. Цей термін стосується вдосконалення розуму та манер через освіту, мистецтво (мистецтво, музика та література), релігію та науки. Завдяки цим якостям культурна людина виділяється з натовпу. Цей погляд на «культуру» передбачає приписування нормативних цінностей у формі поведінки, яка здається кращою за інші, і віри в те, що певні звичаї найкращі. Використання терміну «культура» як синоніму мистецтва та вищого способу життя є поширеним і сьогодні (Ігнатова, 2024)).

Культурна концепція, яка дуже близька до вишуканості, розуміє «культуру» як «цивілізацію» і виникла в Європі у 18-му та на початку 19-го століть. Поняття «культура» того часу відображало нерівність у європейських суспільствах, а також між європейськими імперськими державами та їхніми колоніями. «Культура» вважалася пов'язаною з цивілізацією і таким чином формувала контраст із природою. Відповідно, деякі країни розглядалися як більш цивілізовані та, відповідно, більш культурні, ніж інші. Прикладами представників концепції є Іммануїл Кант (1724-1804), Метью Арнольд (1822-1888) і Френк Реймонд Лівіс (1895-1978)⁴³. На практиці, згідно з цією концепцією, «культура» стосувалася найкращих товарів і видів діяльності, таких як «висока кухня», що означає тонке мистецтво приготування їжі. Люди, які брали участь або знали ці заходи, були культурними. Згідно з цією точкою зору, немає різних культур, кожна зі своєю логікою та цінностями, але єдиного стандарту вдосконалення достатньо, щоб оцінити всі групи. Тому «культура» вживається тут лише в однині.

Іншими словами, люди, які мають інші звичаї та манери, ніж ті, хто описує себе як культурних, не мають «культури» і часто виглядають більш природними. У той час як природне є спільним для всіх людей, виникло в процесі еволюції та визначається генетично, культурне є лише набутих і виникло в результаті

спільних дій у культурній еволюції. Усе, що придумали та створили люди, наприклад, інструменти, будівлі, одяг, мови, правові системи, технології, мистецтво чи форми організації, тому розуміється як «культура». З цим аспектом пов'язана дискусія про те, що є вродженим для людини, а що можна набутися й таким чином змінити. Спостерігачі захищали або критикували елементи високої «культури» за придушення людської природи. Щонайпізніше з 1980-х років завдяки міжкультурним дослідженням ця культурна концепція була відкинута більшістю соціологів, як і опозиція між «культурою» та природою. Нееліти вважаються такими ж культурними, як і еліти, і вважаються «іншими культурами», а не «некультурними» (Булава, 2016).

Культурні поняття, такі як «вишуканість», «цивілізація» і «культура як протилежність природі», загалом відносяться до бажаної (вищої) людської «культури», протилежністю якої є досить небажана природа, нецивілізованість чи безкультурність. Таке розуміння культури не підходить для визначення того, що маєтись на увазі під «культурою» в цій роботі, оскільки тематичний фокус цієї роботи був на МК, тобто спілкуванні між кількома різними культурами.

Наприкінці 18-го та в 19-му столітті розвинулося розуміння культури, яке, як пояснює Карл-Гайнц Флехсіг, під «культурою» вперше означало конкретний натовп людей, які ідентифікують себе як одиницю територіальної етнічності, ментальні та лінгвістичні критерії можуть бути визначені». Якщо культури представляють такі одиниці, їх можна відносно легко відрізнити від інших одиниць. Насправді, однак, встановлення або визначення культурних кордонів для вивчення культур є проблематичним питанням. Поширеною формою розмежування між різними культурами є ототожнення термінів «культура» та «нація». Проте розмежування та зведення феномену «культури» до географічно вирощеної та політичної одиниці є радше необхідним злом, ніж реалістичним рішенням. Цей підхід дає змогу визнати та усвідомити культурні відмінності, що є одним із необхідних передумови для знайомства з іншими культурами, мати можливість спілкуватися послідовно. Тоді говорять, наприклад, про американську, французьку, італійську чи українську «культуру» і обмежуються загальними однорідними характеристиками, які переважають у цих «культурах» і дозволяють відрізнити їх від інших культур.

Багато країн або націй мають внутрішню культурну різноманітність. Збільшення міграційних рухів останніх десятиліть є однією з причин зростання тенденції суспільств до мультикультуралізму. Крім гомогенності культур, все більше ставиться під сумнів їх статичність. Через різні зовнішні та внутрішні впливи, які впливають на «культури», вони змінюються з часом. Ці зміни можуть відбуватися через різні механізми, але зазвичай вони відбуваються через навколишнє середовище або через контакт з іншими культурами. Двома найпоширенішими механізмами змін є інновації та дифузія. Інновації стосуються змін у культурі.

У цьому контексті мультикультуральність означає одночасну присутність багатьох різних мультикультурних груп із розміром, яким не можна знехтувати,

і відноситься до емпірично визначеного факту існування кількох культур у суспільстві, хоча залишається відкритим, як ця мультикультуральність працює і чи живуть групи разом мирно чи у конфлікті.

Розповсюдження може відбуватися мирним шляхом, коли представники однієї «культури» добровільно «позичають» щось в іншій, або насильницьким шляхом, коли культурні артефакти «крадуть» один в одного, або їх власна «культура» нав'язується іншій культурній групі. Остання форма культурних змін також називається «акультурацією», і її можна чітко побачити на прикладі завоювання Америки. Загалом ця здатність до адаптації забезпечує динамічний характер «культур», які зараз також розглядаються як динамічні, функціональні та адаптовані системи.

Хоча в більшості націй існують різноманітні регіональні, етнічні, релігійні тощо групи, які належать до різних «культур» або субкультур, і культурні зміни та змішання є постійними, здається, що з метою порівняння та розуміння інших «культур» має сенс розуміти кордони країн або націй як культурні кордони. Цю точку зору поділяє, серед інших, Герт Гофстеде: «Використання національності як критерію є доцільним, оскільки набагато легше отримати дані для націй, ніж для органічно однорідних суспільств. Нації як політичні органи надають усі види статистики про своє населення». Через своє історичне походження, але перш за все через вплив шкільних та університетських установ, законодавства та соціальних і політичних дебатів у національних ЗМІ, нації постають як значущі одиниці, які можна відрізнити від інших націй. Розуміння «культури» як національної культури все ще є актуальним поняттям, яке також виражається в етноцентричних установках і захисті виключення (Хофстеде, 2001).

Іноді розуміння культури ґрунтується на теорії еволюції та припускає, що всі люди розвиваються однаково і що той факт, що жодна людина не є «безкультурною», можна простежити до еволюції. У ході еволюції люди набули універсальної людської здатності, яка дозволяє їм класифікувати досвід, кодувати його (символи) і передавати далі. Для культурних антропологів «культура» не тільки народжена еволюцією, але й доповнює її як основний спосіб адаптації людини до світу.

Інтерпретуючи поведінку інших, люди покладаються на свій досвід і культуру, тобто зазвичай референтна група, до якої вони належать у межах культури, дає їм основу для розвитку та приписування значень. Коли люди з різним культурним походженням походять один від одного, вони не підходять один до одного абсолютно нейтрально, а радше з певними культурними очікуваннями.

Тому культуру також називають механізмом контролю, який керує індивідами – у формі правил, норм і стратегій – у їхньому погляді на світ. У цьому контексті вважається, що культурний фон, яким володіє людина, відіграє більшу роль у контролі сприйманих і поведінкових відмінностей, ніж соціально-демографічні змінні, такі як рівень доходу. Культура допомагає індивідуумам орієнтуватися у світі, знаходити своє місце і соціальний статус у Всесвіті та має

значний вплив на індивідуальний погляд на речі та світ у цілому. Цей аспект знову підкреслюється Самоваром і Портером: «Світогляд є найважливішим, оскільки це орієнтація культури на такі речі, як бог, природа, життя, смерть, Всесвіт та інші філософські питання, пов'язані зі сенсом життя та існування». Тому культуру можна розглядати як фактор, що впливає на людську поведінку. Хоча більшість людей стикаються з принципово однаковими людськими проблемами, у різних культурах можна знайти різні відповіді та стратегії вирішення проблем.

Якщо культура служить людям для навігації у світі, тоді слід запитати, які конкретні елементи, що лежать в основі, становлять культуру. В принципі, феномен культури можна розділити на аспекти «об'єктивної культури» та «суб'єктивної культури» (Бахов, 2012). Об'єктивна культура насамперед включає інституції та артефакти культур, такі як економічні системи, політичні структури та процеси, соціальні звичаї, музика, мистецтво, ремесла та література. Отже, об'єктивну культуру можна розуміти як екстерналізацію суб'єктивної культури, тобто інституції, які належним чином слід розглядати як розширення людських дій, набувають незалежного статусу як зовнішні суб'єкти. Їх справжнє людське походження здається забутим. Об'єктивна культура легше піддається дослідженню й аналізу й утвердилася в соціальних і гуманітарних науках університетів.

Щонайбільше суб'єктивна культура стає головним предметом культурної антропології. Тут зазвичай проводяться міжкультурні порівняння, тоді як практичні аспекти мк досліджуються набагато рідше. Тут також ключовий інтерес полягає в зборі інформації про інститути об'єктивної культури, що створює корисне підґрунтя. Однак цієї інформації видається недостатнім для досвіду за кордоном. Тим не менш, більшість культурологічних компонентів більшості програм міжкультурної орієнтації базуються на інформації про об'єктивну культуру.

З іншого боку, суб'єктивна культура включає психологічні характеристики культур, а також культурні цінності, цінності, норми, погляди та вірування. Фундаментальний фактор поведінки, сформованої культурою, можна побачити в суб'єктивній культурі, тому елементи «цінностей», «переконання» та «норми» коротко окреслені нижче.

Цінності є невленими і утворюють основну та невидиму основу або ядро культури. Згідно з моделлю айсберга, цінності лежать під поверхнею води на так званому «рівні концептів», тоді як сприйнятливі компоненти культури, такі як поведінка, яка, у свою чергу, відображає цінності та норми, і артефакти знаходяться на «рівні сприйняття». рівень» (Yuram, 2020). Цінності є одними з перших речей, які діти засвоюють - несвідомо, але безумовно. Багато цінностей засвоюються настільки рано, що вони залишаються несвідомими протягом усього життя і мають значний вплив на ставлення та поведінку людини. Несвідомість ускладнює визначення та обговорення цінностей, оскільки їх важко або неможливо вивести з поведінки людей за різних обставин і в різних

ситуаціях. Відповідно, цінності також можна описати як «абстрактні орієнтації» (Bennet, 2013).

В основному цінності можна розділити на особисті та культурні. Хоча особисті цінності дуже індивідуальні і можуть сильно відрізнятися від особистих цінностей інших людей, культурні цінності пронизують культуру в цілому і відображаються в ній.

Зазвичай поділяється значною частиною його членів. У кожному суспільстві є важливі та менш важливі цінності. Наприклад, у США особливо важливою цінністю вважають демократію. Ступінь переваги певних цінностей у суспільстві використовується різними дослідниками, наприклад, у рамках функціоналістичного підходу (, щоб відрізнити культури одна від одної. Цінності відіграють важливу роль у культурах, тому що вони, як правило, історично склалися і переважно мають стабільний характер. Незважаючи на таку стабільність основних соціальних або культурних цінностей, індивідуальні сфери цінностей можуть зміщуватися або змінюватися (зміна цінностей) через різкі події (наприклад: війна) або соціальні умови (наприклад, зростання безробіття) (Дротянко, 2020).

Цінності є нормативними і впливають на поведінку людей, як видно з наступного визначення Бернхарда Шефера: «Цінності — це уявлення про те, що є бажаним, культурним тощо.

Ціннісні орієнтації, поширені в суспільстві, є базовою структурою культури». Цінності інформують представників культури про те, що добре чи погано, правильно чи неправильно, позитивно чи негативно тощо. На відміну від суб'єктивного сприйняття, цінності не є раціональними, а радше визначають те, що суб'єктивно сприймається як раціональне (Дротянко, 2020).

Цінності утворюють основу для загальних концепцій і ціннісних суджень, які ведуть до цінностей або ставлень. І цінності, і ставлення можна розуміти як теоретичні конструкції, які служать для присвоєння значення об'єктам і подіям. Різниця між двома термінами в літературі не розглядається послідовно, а в деяких випадках вони навіть використовуються як синоніми. Відповідно до Мілтона Рокіча, один із способів диференціації полягає в тому, що цінності стосуються більш широких предметних сфер (правила поведінки та загальні життєві цілі), а установки стосуються оцінки конкретних об'єктів або ситуацій. Як наслідок, ціннісні установки мають вищий ступінь ситуативної загальності, що означає, що вони вищі за установки та визначають їх (Ігнатова, 2024). Однак загалом обидві конструкції можна розуміти як оцінні диспозиції, які спонукають людину позитивно чи негативно реагувати на іншу особу, об'єкт, ситуацію тощо.

Отже, генетика та погляди формують те, як люди почуваються, відчувають, діють і думають. Проте кожна людина має соціальні чи культурні спільні та індивідуальні цінності. Спільні цінності можуть полегшити людям взаємодію один з одним, оскільки вони створюють поведінкові тенденції та роблять поведінку певною мірою передбачуваною, хоча з них неможливо вивести конкретні поведінкові прогнози. Зрештою, як індивідуальні, так і культурні

цінності представляють переконання, які є результатом того, чого ми навчилися та пережили.

Норми є найчіткішим фактором впливу на поведінку та забезпечують стандарти цінностей, які існують у культурній групі чи суспільстві. Соціальні норми виражаються в різних стандартизованих моделях поведінки та узагальнених моделях поведінки. Стандарт містить «треба» для членів і визначений для конкретних ситуацій. Відповідно, норми призводять до очікувань щодо того, як люди «повинні» поводитися в різних ситуаціях. Санкції використовуються для забезпечення виконання норм, які в основному являють собою не що інше, як реакцію на поведінку, і, крім конформності, також служать орієнтації та порядку або соціальній організації. Діапазон санкцій широкий і включає як позитивні санкції за поведінку, яка відповідає нормам, наприклад, похвалу, так і негативні санкції за порушення, які можуть варіюватися від скарг до лише законодавчо закріпленого тюремного ув'язнення (Бахов, 2012). Таким чином, на власну поведінку та сприйняття поведінки інших сильно впливає соціальна організація класу та групи, в якій хтось виріс та/або живе. У наступному розділі розглядається цей зв'язок між культурою та соціалізацією.

У контексті соціалізації, з одного боку, розглядається розвиток і зміна людської особистості, а з іншого – взаємодія між особистістю чи людьми та соціальним (історично-суспільним). Таким чином, соціалізацію можна розуміти як процес, у рамках якого індивід інтегрується в суспільство, з одного боку, засвоюючи свої культурні норми, цілі та поведінку, а з іншого боку, розвиваючи передумови для виконання відповідної функції в суспільстві. Однак індивід тут не бере на себе роль чисто пасивного одержувача впливів свого оточення, а радше діє відповідно до власних цілей, обробляючи отримані з оточення фактори відповідно до культурних і суб'єктивних моделей. Таким чином, індивід у свою чергу впливає на своє оточення (Бідюк, 2015). Людям потрібне відчуття приналежності до групи, з якою вони поділяють свою долю, а в певних ситуаціях – такі почуття, як гордість, сором, депресія тощо. Такі групи часто мають не лише спільну мову, а й спільну мовну практику з особливим акцентом, лексикою та моделями розмови, за допомогою яких вони ідентифікуються з цією мовленнєвою спільнотою та визнаються як члени решти групи. Вони вносять свої знання в спілкування у вигляді стандартів і звичок і використовують форми, які вони навчилися в групі і які широко поширені в ній. Це спільне знання розвинулося в системах дій, в яких очікуються певні дії та створює характер членства (Колбіна, 2008). Члени суспільства характеризуються колективною культурною ідентичністю. Ця культурна ідентичність є етнічною ідентичністю, яку часто ототожнюють з національною ідентичністю (Колбіна, 2008).

Визначення соціалізації відповідає новішим підходам до дослідження соціалізації, які припускають реципрокну соціалізацію, за якої одностороннє пристосування індивіда до його оточення більше не є фокусом соціалізації, а скоріше передбачається двосторонній вплив. Це означає, що підлітки не тільки соціалізуються в ранньому дитинстві, але також впливають на своє соціальне

середовище через взаємодію, яка вважається «національною ідентичністю», хоча в кожній нації існують різні етнічні ідентичності. Використовуючи ці приблизні визначення, слід зазначити, що кожен культуру нації-держави можна розділити на різноманітні субкультури та групи, які можуть характеризуватися розбіжностями та суперечностями (Fantini, 2006).

Однак колективна культурна ідентичність має також негативну сторону, яка проявляється таким чином, що може виникнути почуття відчуженості з боку інших, які не поділяють цю колективну ідентичність. Ці почуття можуть пронизувати кожен аспект культурного існування і призводити до того, що власні способи життя, цінності, переконання та норми відкидаються і навіть сприймаються як неповноцінні. Таке неприйнятне ставлення зазвичай виникає через те, що культурні способи мислення та поведінки в групі сприймаються її членами як природні (у сенсі загальнозначущі) і, як правило, не рефлексуються. Це схильність впливати на поведінку інших людей. Інтерпретація та оцінка людей виключно відповідно до власних культурних стандартів зазвичай називається в етнології «етноцентризмом» (Gudykunst, 2003). Антропологи загалом погоджуються, що етноцентризм є в кожній культурі». У цьому контексті етноцентризм також називають культурним упередженням і також виникає всередині культур, наприклад між різними етнічними групами, але особливо очевидний щодо інших (національних) культур.

До колективної культурної ідентичності, яка насправді рідко стосується всіх членів суспільства однаковою мірою, кожен представник культури має індивідуальну ідентичність, яка відрізняє його від інших індивідів. Індивідуальна особистість, з одного боку, є вродженою для нас (генетичною), а з іншого боку, базується на подібності з іншими індивідами в групі та, зрештою, на індивідуальному досвіді.

З іншого боку, особистість індивіда — це її унікальний особистий набір психічних програм, які вона (вона) не поділяє з жодною іншою людиною. Він заснований на рисах, які частково успадковуються з унікальним набором генів і частково засвоюються (Gudykunst, 2003).

Культури зазвичай не передбачають єдиного правильного способу мислення, почуттів або поведінки для конкретної дії, а скоріше забезпечують структуру для того, що вважається нормальним і звичним. У цих рамках люди все ще мають достатньо можливостей для індивідуального розвитку. Самовар і Портер резюмують цю ідею так: «Спільний початок, анатомія, стать, вік, культура тощо можуть зв'язувати нас, але наш ізольований розум і унікальний досвід роз'єднують нас» (Gudykunst, 2003). Міст між особистістю і культурою — ідентифікація. Ідентифікація з культурою є найсильнішим елементом, який дозволяє культурам стати цілісним цілим. Цей процес ідентифікації може приймати різні форми, але зазвичай це не свідомий процес.

Таким чином, культурна соціалізація вважається процесом, який характеризується культурною несвідомістю, а культура є чимось, що вивчається і забувається одночасно. Зазвичай людина мало або зовсім не усвідомлює власне

культурне походження, яке впливає на сприйняття, мислення та дії. Однією людиною, яка рано й детально займалася несвідомою стороною («мовчазною мовою») культури, був культурний антрополог Холл, який сказав: «Культура приховує набагато більше, ніж вона сама розкриває, і, як не дивно, те, що воно приховує, воно найбільш ефективно приховує від своїх власних учасників» (Fantini, 2006).

Культурне несвідоме можна зрозуміти лише шляхом значних зусиль і детального аналізу. Відповідно, люди автоматично ставляться до культури своєї молодості як до вродженої, оскільки це те, що є найбільш характерним для них самих.

Культура стає невидимим учителем. Люди вчаться думати, відчувати, вірити та прагнути до того, що вважається прийнятним у їхній культурі чи культурній групі. Це може бути надзвичайно проблематично у спілкуванні з представниками інших культур, оскільки власні цінності, норми тощо несвідомо передаються іншим людям, які керуються зовсім іншими принципами.

ВИСНОВКИ. Культура з усіма її гранями є і залишається багатовимірною для сприйняття. Залежно від мети можна розглядати та висвітлювати різні аспекти «культури». З дослідницької точки зору, важливо розуміти, що культура, в якій людина росте та живе, має значний вплив на те, як вона думає, поводить, сприймає та інтерпретує світ. По суті, розуміння «культури» як сховища спільних знань, досвіду, переконань, цінностей, установок, значень, ієрархій, релігій, уявлень про простір, час і ролі, концепції всесвіту, матеріальних об'єктів і майна, що відображається в особливому способі спілкування, а також у ставленнях і поведінці. Однак, незважаючи на ці сполучні культурні подібності, індивідуальні особливості (особистості) також повинні бути прийняті до уваги, що означає, що культурні дії та поведінкові реакції ніколи не можуть бути повністю передбачуваними. Культура не визначає людські дії, а скоріше являє собою основу для (зокрема комунікативних) дій.

У статті розглянуто значущість культури як фундаментального чинника у формуванні готовності майбутніх педагогів до міжкультурної комунікації. Аналіз теоретичних підходів та освітніх практик довів, що ефективна міжкультурна взаємодія у професійній діяльності педагога неможлива без глибокого розуміння культурної специфіки, цінностей, норм і традицій як власної, так і інших культур.

Професійна підготовка педагогів має включати не лише знання про культурне різноманіття, а й розвиток міжкультурної чутливості, емпатії, толерантності та здатності до рефлексії щодо власних культурних упереджень. Особливої актуальності набувають практикоорієнтовані методи навчання, зокрема кейс-методи, тренінги, рольові ігри, освітні візити, міжкультурні проєкти, які сприяють формуванню досвіду міжкультурної взаємодії.

Таким чином, культура в контексті професійної підготовки педагогів виконує не лише фонову, а й активну роль, формуючи цілісний світогляд, комунікативну компетентність та здатність діяти ефективно в

багатокультурному освітньому середовищі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку інтегрованих освітніх моделей, які б забезпечували сталий розвиток міжкультурної компетентності у майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакіров В. С., Ушакова Н.І., Хижняк Л.М.. (2017). Міжкультурна комунікація в університеті: історичний досвід і виклики сучасності. *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. Вип 39. С. 286-293.
2. Бахов І. (2012). Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. № 2. С. 34–43.
3. Бідюк Н.М. (2015). Європейські орієнтири в обґрунтуванні концептуальних засад професійної іншомовної освіти. *Освіта для сучасності. Edukacja dla współczesności: збірник наукових праць: у 2 томах*. 2 С.390-399.
4. Булава Н. (2016). Формування міжкультурної комунікації як необхідної складової мовної підготовки студентів- іноземців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. Херсон: Херсонський державний університет. Вип. 6. С. 54–59.
5. Дротянко Л. Г., Ягодзінський С. М. (2020). Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз. *Proceedings of the National Aviation University Series Philosophy Cultural*. 31(1). С. 15-21. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.31.14819>
6. Ігнатова О.М. (2024). Розвиток навичок ефективної міжкультурної комунікації. *Журнал крос-культурної освіти*, 3, 7-14. <https://doi.org/10.31652/2786-9083-2024-3-7-13>
7. Ігнатова, О. (2024). Педагогічна ідентичність: мотивація вибору вчителя. *Наукові інновації та передові технології*, 3 (31), 1006-1016. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-1006-1016](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-1006-1016)
8. Колбіна Т. В. (2008). Основи міжкультурної комунікації : навч. посіб. / Т. В. Колбіна. – Х. : ВД «ІНЖЕК»,. – 152 с.
9. Bennett, M. J. (2013). *Basic Concepts of Intercultural Communication: Paradigms, Principles, and Practice* / Millton J. Bennett. – Boston, London: Intercultural Press of Nicholas Brealey Publishing,– 352 p.
10. Byram, M. (2020). Teaching and assisting intercultural communicative competence. <https://doi.org/10.21832/byram0244>
11. Fantini Alvino and Tirmizi Aqeel, (2006). Exploring and Assessing Intercultural Competence. World Learning Publications. Paper 1. http://digitalcollections.sit.edu/worldlearning_publications/1
12. Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (2003). *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. New York: McGraw-Hill.
13. Hofstede G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, 2nd ed. Sage, Thousand Oaks, CA. 621 p.
14. Poseletska K., Ihnatova O., Kochenko O. & Hapchuk Y. (2020). Education Pedagogical promotion of professional self-realization of future teachers of philological specialties. *Society. Integration. Education. Rezekne*. Vol. 2. PP. 246-263. URL: <https://cutt.ly/yidEu0E>
15. Spitzberg, B. H., & Changnon, G. (2009). Conceptualizing intercultural competence. *The SAGE handbook of intercultural competence*. 2-52.